YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)
13 päivänä maaliskuuta 1997 *

Asiassa C-197/96,

Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehenään oikeudellisen yksikön virkamies Marie Wolfcarius, prosessiosoite Luxemburgissa c/o oikeudellisen yksikön virkamies Carlos Gómez de la Cruz, Centre Wagner, Kirchberg,

kantajana,

vastaan

Ranskan tasavalta, asiamiehenään ulkoasiainministeriön oikeudellisen osaston apulaisosastopäällikkö Catherine de Salins ja saman osaston ulkoasiainsihteeri Claude Chavance, prosessiosoite Luxemburgissa Ranskan suurlähetystö, 9 boulevard du Prince Henri,

vastaajana,

jossa kantaja vaatii yhteisöjen tuomioistuinta toteamaan, että Ranskan tasavalta ei ole noudattanut miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa 9 päivänä helmikuuta 1976 annetun neuvoston direktiivin 76/207/ETY (EYVL L 39, s. 40) 5 artiklan 1 kohdan mukaisia velvoitteitaan, koska se on pitänyt voimassa *code du travail*'n L 213-1 §:n, jossa kielletään naisten yötyö, vaikka tätä kieltoa ei sovelleta miehiin,

* Oikeudenkäyntikieli: ranska.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J. C. Moitinho de Almeida sekä tuomarit L. Sevón, D. A. O. Edward (esittelevä tuomari), J.-P. Puissochet ja P. Jann,

julkisasiamies: G. Tesauro,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon esittelevän tuomarin kertomuksen,

kuultuaan julkisasiamiehen 16.1.1997 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Euroopan yhteisöjen komissio on nostanut EY:n perustamissopimuksen 169 artiklan nojalla kanteen, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 10.6.1996 ja jossa yhteisöjen tuomioistuinta vaaditaan toteamaan, että Ranskan tasavalta ei ole noudattanut miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa 9 päivänä helmikuuta 1976 annetun neuvoston direktiivin 76/207/ETY (EYVL L 39, s. 40, jäljempänä direktiivi) 5 artiklan 1 kohdan mukaisia velvoitteitaan, koska se on pitänyt voimassa *code du travail*'n (työlaki) L 213-1 §:n, jossa kielletään naisten yötyö teollisuudessa, vaikka tätä kieltoa ei sovelleta miehiin.

2 Direktiivin 5 artiklan mukaan tasa-arvoisen kohtelun periaatteen soveltamisella työoloihin tarkoitetaan, että miehille ja naisille on taattava samat ehdot ilman

sukupuoleen perustuvaa syrjintää (1 kohta). Tätä tarkoitusta varten jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kaikki tasa-arvoisen kohtelun periaatteen vastaiset säännökset kumotaan (2 kohdan a alakohta) tai niitä muutetaan, jos niiden alkuperäisenä tarkoituksena ollut suojelu ei enää ole perusteltu (2 kohdan c alakohta). Direktiivin 2 artiklan 3 kohdan mukaan tämän direktiivin estämättä saadaan soveltaa säännöksiä, jotka koskevat naisten suojelua erityisesti raskauden ja synnytyksen perusteella.

3 Direktiivin 9 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden oli saatettava tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan 30 kuukauden kuluessa sen tiedoksi antamisesta ja 5 artiklan 2 kohdan c alakohdan osalta neljän vuoden kuluessa eli ennen 14.2.1980.

4 Tämän osalta yhteisöjen tuomioistuin on todennut asiassa C-345/89, Stoeckel, 25.7.1991 antamassaan tuomiossa (Kok. 1991, s. I-4047), että direktiivin 5 artikla on riittävän täsmällinen velvoittaakseen jäsenvaltioita olemaan sisällyttämättä lainsäädäntöönsä naisten yötyökieltoa — vaikka tähän velvoitteeseen sisältyisi poikkeuksia — jos miesten yötyötä ei ole kielletty. Yhteisöjen tuomioistuin on lisäksi todennut useaan kertaan, että tämä säännös on riittävän täsmällinen ja ehdoton, jotta yksityiset oikeussubjektit voivat vedota siihen kansallisissa tuomioistuimissa estääkseen sellaisten kansallisten säännösten soveltamisen, jotka eivät ole yhteensopivia kyseisen 5 artiklan 1 kohdan kanssa, jossa ilmaistaan työoloja koskeva tasa-arvoisen kohtelun periaate (em. asia Stoeckel, tuomion 12 kohta ja asia 152/84, Marshall, tuomio 26.2.1986, Kok. 1986, s. 723, 55 kohta).

5 *Code du travail*'n L 213-1 §:ssä säädetään, että naisia ei saa palkata mihinkään yötyöhön, esimerkiksi tehtaisiin, työpajoihin tai verstaisiin työn luonteesta riippumatta. Samassa pykälässä säädetään kuitenkin tietyistä poikkeuksista, joita ovat esimerkiksi vastuulliset johto- tai tekniset tehtävät sekä tilanteet, joissa erityisen vakavien seikkojen vuoksi on kansallisen edun mukaista, että yötyökiellosta voidaan poiketa perättäisissä vuoroissa työskentelevien työntekijöiden osalta *code du*

travail'ssa säädetyin edellytyksin ja siinä säädetyn menettelyn mukaisesti. Tämän lain rikkomisesta voidaan määrätä sakkorangaistus.

6 Nämä säännökset annettiin Kansainvälisen työjärjestön (jäljempänä ILO) 9.7.1948 tekemän, naisten yötyötä teollisuudessa koskevan yleissopimuksen n:o 89 täytäntöönpanemiseksi; Ranska ratifioi tämän yleissopimuksen 7.7.1953 annetulla lailla nro 53-603. Kansainvälisen työtoimiston pääsihteeri rekisteröi ratifioimiskirjan 21.9.1953.

7 Edellä mainitussa asiassa Stoeckel annetun tuomion jälkeen Ranskan tasavalta irtisanoi 26.2.1992 ILO:n yleissopimuksen n:o 89; irtisanominen tuli voimaan 26.2.1993.

8 Ottaen huomioon asiassa Stoeckel annettu tuomio ja se, että Ranskan tasavalta oli irtisanonut ILO:n yleissopimuksen n:o 89, komissio katsoi, ettei Ranskan lainsäädäntö ollut yhteensopiva direktiivin 5 artiklan kanssa ja että Ranskan tasavallan oli siis poistettava tämä yhteensopimattomuus. Tästä syystä komissio lähetti 2.3.1994 Ranskan tasavallalle virallisen huomautuksen, jossa se kehotti perustamissopimuksen 169 artiklan ensimmäisen kohdan perusteella Ranskan tasavaltaa esittämään huomautuksensa kahden kuukauden kuluessa.

9 Koska komissio ei ollut tyytyväinen Ranskan tasavallan 10.5.1994 antamaan vastaukseen, komissio lähetti 8.11.1994 perustellun lausunnon, jossa se kehotti Ranskan tasavaltaa ryhtymään lainsäädäntönsä osalta direktiivin 5 artiklan noudattamisen edellyttämiin toimenpiteisiin kahden kuukauden kuluessa.

10 Koska Ranskan hallitus ei ollut toteuttanut määräajassa tarpeellisia toimenpiteitä velvoitteidensa täyttämiseksi, komissio nosti nyt käsiteltävänä olevan kanteen.

11 Ranskan hallitus esittää puolustuksekseen, ettei Ranskassa ole nykyään syrjintää miesten ja naisten välillä yötyössä oikeudellisesti eikä tosiasiallisesti. Koska Ranska on irtisanonut ILO:n yleissopimuksen n:o 89, *code du travail*'n L 213-1 §:ää ei enää sovelleta Ranskassa, sillä direktiivin 5 artiklalla on välitön oikeusvaikutus, johon yksityiset oikeussubjektit voivat vedota jäsenvaltioiden tuomioistuimissa estääkseen riidanalaisen säännöksen soveltamisen.

12 Tämän osalta Ranskan hallitus viittaa Journal officiel de la République française sa 13.12.1993 (s. 4517 ja 4518) julkaistuun parlamentin kyselyyn annettuun ministerin vastaukseen, jossa täsmennettiin selvästi yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön merkitys *code du travail*'n L 213-1 §:n osalta samoin kuin se, että kansallisella tuomioistuimella on velvollisuus olla soveltamatta tätä säännöstä sen käsiteltävänä olevassa riita-asiassa; toisaalta Ranskan hallitus viittaa siihen, että naisten yötyö on järjestetty sopimuksin sellaisilla aloilla, joilla se on kaikkein tavallisinta. Näitä sopimuksia ovat tehneet useita aloja edustavat työmarkkinajärjestöt, joita Ranskan hallitus oli kehottanut neuvottelemaan takuiden antamisesta ja korvauksista. Lisäksi asiassa noudatetusta käytännöstä käy ilmi, ettei *code du travail*'n L 213-1 §:ää enää sovelleta.

13 On selvää, ettei Ranskan lainsäädäntö ole yhteensopiva direktiivin 5 artiklan kanssa sen seurauksena, että Ranskan tasavalta irtisanoi ILO:n yleissopimuksen n:o 89.

14 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan kansallisen lainsäädännön ja yhteisön oikeuden säännösten — myös välittömästi sovellettavien — välistä ristiriitaa ei voida lopullisesti poistaa muuten kuin sellaisilla kansallisilla pakottavilla oikeussäännöillä, joilla on sama asema lainsäädännöllisessä hierarkiassa kuin niillä oikeussäännöillä, joita on muutettava. Pelkkää hallintokäytäntöä, jolle on ominaista se,

että hallintoelimet voivat muuttaa sitä mielensä mukaan, ja jota ei riittävällä tavalla tehdä julkiseksi, ei voida pitää perustamissopimuksen mukaisten velvoitteiden pätevänä täytäntöönpanon muotona (ks. asia C-334/94, komissio v. Ranska, tuomio 7.3.1996, Kok. 1996, s. I-1307, 30 kohta).

15 Direktiivin säännökset on siis toteutettava kiistattoman pakottavasti ja riittävän yksilöidysti, täsmällisesti ja selvästi, jotta täytettäisiin se oikeusvarmuutta koskeva edellytys, jonka mukaan tapauksessa, jossa direktiivin tarkoituksena on luoda oikeuksia yksityisille oikeussubjekteille, nämä voivat saada selville kaikki oikeutensa (asia C-361/88, komissio v. Saksa, tuomio 30.5.1991, Kok. 1991, s. I-2567, 15 ja 24 kohta).

16 Esillä olevassa asiassa on todettava, että koska *code du travail*'n L 213-1 § on pidetty voimassa, tämän lainsäädännön alaisille oikeussubjekteille ei jää epäselväksi heidän oikeudellinen asemansa, ja he voivat joutua perusteettoman rikosoikeudenkäynnin kohteiksi. Parlamentin kyselyyn annetulla ministerin vastauksella tai kansallisen tuomioistuimen velvollisuudella, jonka mukaan direktiivin 5 artiklan täysi oikeusvaikutus on varmistettava jättämällä soveltamatta kaikki direktiivin kanssa ristiriidassa olevat kansalliset säännökset, ei voida muuttaa lainsäädännön sanamuotoa.

17 Tämän vuoksi on todettava, että Ranskan tasavalta ei ole noudattanut direktiivin 5 artiklan 1 kohdan mukaisia velvoitteitaan, koska se on pitänyt voimassa *code du travail*'n L 213-1 §:n, jossa kielletään naisten yötyö teollisuudessa, vaikka tätä kieltoa ei sovelleta miehiin.

Oikeudenkäyntikulut

18 Yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut. Koska Ranskan tasavalta on hävinnyt asian, se on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on antanut seuraavan tuomiolauselman:

1) Ranskan tasavalta ei ole noudattanut miesten ja naisten tasa-arvoisen kohtelun periaatteen toteuttamisesta mahdollisuuksissa työhön, ammatilliseen koulutukseen ja uralla etenemiseen sekä työoloissa 9 päivänä helmikuuta 1976 annetun neuvoston direktiivin 76/207/ETY 5 artiklan 1 kohdan mukaisia velvoitteitaan, koska se on pitänyt voimassa *code du travail*'n L 213-1 §:n, jossa kielletään naisten yötyö teollisuudessa, vaikka tätä kieltoa ei sovelleta miehiin.

2) Ranskan tasavalta velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

Moitinho de Almeida Sevón Edward

Puissochet Jann

Julistettiin Luxemburgissa 13 päivänä maaliskuuta 1997.

R. Grass J. C. Moitinho de Almeida

kirjaaja viidennen jaoston puheenjohtaja